

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA 's-GRAVENHAGE

Directie Europa

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres

Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Ons kenmerk

DE / 13202038

Datum 28 november 2013
Betreft Beantwoording vragen Schriftelijk Overleg Raad voor
Concurrentievermogen 2 en 3 december 2013

Geachte Voorzitter,

Hierbij bied ik u, mede namens de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de reactie aan op het verslag van het Schriftelijk Overleg van uw Kamer naar aanleiding van de geannoteerde agenda van de Raad voor Concurrentievermogen op 2 en 3 december a.s. te Brussel.

(w.g.) H.G.J. Kamp
Minister van Economische Zaken

Vragen van de leden van de VVD-fractie

Raad voor Concurrentievermogen d.d. 2-3 december

De leden van de VVD-fractie lezen dat tijdens de Concurrentieraad zal worden gesproken over elektronische facturering en aanbesteding van overheidsopdrachten. Deze leden zijn hiervan groot voorstander. EU-brede regels hieromtrent maken het voor ondernemers gemakkelijker om de grens over te gaan om zaken te doen. De richtlijn inzake e-facturering die voorligt zou kunnen leiden tot besparingen van € 8 per factuur voor de verzender en € 25 voor de ontvanger. De leden van de VVD-fractie vernemen graag van de minister wat de richtlijn in totaal oplevert aan besparingen voor Nederlandse bedrijven en voor de Nederlandse overheid.

Uit een nulmeting¹ in 2008 uitgevoerd door EIM in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken blijkt dat het aantal inkoopfacturen van de overheid op jaarbasis bijna 10,5 miljoen bedroeg. Op grond daarvan is de besparing voor Nederlandse bedrijven te schatten op maximaal ruim 80 miljoen euro per jaar en voor overheden op maximaal ruim 260 miljoen euro per jaar.

De VVD-fractieleden lezen dat de Raad en het Europees Parlement in principe positief staan tegenover deze richtlijn; de enige verschillen van inzicht betreffen de omzettingstermijn voor lidstaten. De leden van de fractie vragen zich af of de verwachting is dat deze richtlijn probleemloos zal worden ingevoerd.

Onze inschatting op dit moment is dat de onderhandelingen over de richtlijn tussen Commissie, Raad en Europees Parlement nog binnen de zittingstermijn van het huidige Europees Parlement kunnen worden afgerond. De verwachting is dat de verschillen van inzicht betreffende de omzettingstermijn opgelost kunnen worden en niet tot problemen zullen leiden.

Verder lezen de VVD-fractieleden dat de Kamer het BNC-fiche over het REFIT-voorstel over verlaging van Europese regeldruk op korte termijn zal ontvangen. Deze leden vragen de minister of het REFIT-voorstel naar zijn mening substantiële effecten zal hebben voor de regeldruk die ondernemers en burgers in Nederland ervaren. Zo ja, kan de minister toelichten welke effecten dat zijn en welke concrete voorstellen ontbreken en welke voorstellen juist niet moeten worden ingetrokken.

De plannen van de Commissie ogen ambitieus. Met het REFIT-voorstel kondigt de Commissie aan het regeldrukbeleid structureel te willen verankeren als onderdeel van haar werk. Het gaat dus niet om een eenmalige actie, maar om voortdurende aandacht en actie gericht op vermindering van regeldruk en verbetering van de kwaliteit van regelgeving. Veel van de concrete voorstellen om regelgeving aan te passen of in te trekken, komen tegemoet aan knelpunten die ook Nederlandse ondernemers en burgers ervaren. De verwachting is dat REFIT positief zal

¹ <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2008/07/09/eim-eindrapport-nulmeting.html>

bijdragen aan de vermindering van regeldruk. Over de mate waarin de voorstellen daadwerkelijk positieve effecten hebben, kan evenwel pas met zekerheid iets worden gezegd op het moment dat de verschillende maatregelen worden uitgevoerd. Die uitvoering wordt in veel gevallen niet alleen bepaald door de Commissie, maar ook door het Europees Parlement en de Raad die nog voorstellen kunnen aanpassen.

De voorstellen om regelgeving in te trekken kunnen rekenen op Nederlandse steun. Voor wat de in REFIT ontbrekende voorstellen betreft, kan ik melden dat Nederland de Commissie van input voorziet met EU-regelgeving die door Nederlandse belanghebbenden als knellend wordt ervaren uit een oogpunt van regeldruklasten. Het betreft o.a. EU-regelgeving uit de subsidiariteits- en proportionaliteitsexercitie waar disproportionele administratieve lasten zijn geconstateerd en de lijst van de zgn. "verdiepingsslag" die is opgenomen in de Voortgangsrapportage Regeldruk van 12 september jl. (zie Kamerstukken Vergaderjaar 2012-2013: 22 112, Nr. 1650, en 29 363, Nr. 224, par. 4.2 en bijlage 3). Niet al deze EU-regelgeving wordt in de REFIT-voorstellen geadresseerd. Het gaat dan met name om regelgeving ten aanzien van het aanleveren van kostenreductie aanleg Breedband, gelijke behandeling buiten arbeid, voorwaarden voor het verhandelen van bouwproducten, verstrekking van voedselinformatie aan consumenten, handelsnormen voor eieren, toewijzing van emissierechten, ecologisch ontwerp voor energiegerelateerde producten, energieprestaties van gebouwen, het Europees biobrandstoffenbeleid en het beleid betreffende energiebesparingen. Nederland heeft daarnaast duidelijke twijfels of er werkelijk sprake zal zijn van lastenverlaging bij het voorliggende voorstel van de Commissie voor de Gegevensbeschermingsverordening. Dit voorstel adresseert het probleem onvoldoende. Het voorziet weliswaar in het verlagen van de administratieve lasten, maar leidt tot een dusdanige stijging van de nalevingskosten, dat er per saldo juist sprake is van een lastenverzwaring (zie ook Kamerstuk 2012-2013, 32761, nr.50).

Daarnaast is het zo dat er, als onderdeel van REFIT, diverse evaluaties en consultaties zijn aangekondigd. De uitkomsten daarvan kunnen uiteraard leiden tot nieuwe voorstellen om regelgeving te vereenvoudigen of in te trekken.

Tot slot is het belangrijk om ons te realiseren dat REFIT een doorlopend programma is waarin de komende jaren voortdurend ruimte is om in te spelen op nieuwe knelpunten die we de komende jaren ontdekken en aangedragen krijgen door het Nederlandse bedrijfsleven en burgers.

De leden van de VVD-fractie lezen dat tijdens het deel over de industrie en interne markt van de Raad er conclusies worden aangenomen over de interne markt. Zij lezen ook dat de Europese Commissie constateert dat de integratie nog steeds toeneemt, maar er nog steeds belemmeringen bestaan voor het vrije verkeer van personen, goederen, diensten en kapitaal. De leden van de VVD-fractie vragen de minister om een update van de stand van zaken rondom de voltooiing van de interne markt.

De stand van zaken van de integratie van de Europese interne markt is op 13 november door de Europese Commissie in kaart gebracht als onderdeel van de Annual Growth Survey. In dit rapport constateert de Commissie dat de integratie nog steeds toeneemt, dat er al veel is bereikt, maar dat er nog steeds belemmeringen bestaan voor het vrije verkeer van personen, goederen, diensten en kapitaal. De Commissie ziet met name kansen voor verdere integratie op het terrein van diensten, netwerksectoren (transport en energie) en de digitale economie. De digitale, energie- en transportnetwerken zijn namelijk samen goed voor 8,9% van de toegevoegde waarde en 6,1% van de werkgelegenheid in de EU en blijven groeien. Tegelijkertijd is slechts ongeveer 5% van de waarde van de dienstverlening in Europa grensoverschrijdend, tegen 22% van de waarde van de Europese handel in goederen. Het percentage grensoverschrijdende dienstverlening kan volgens de Commissie onder andere groeien door een meer nauwgezette implementatie van de dienstenrichtlijn, hetgeen op zich al een extra 0,6% tot 1,8% groei van het EU-bbp kan genereren.

De afgelopen periode is veel voortgang geboekt binnen het kader van de *Single Market Acts* I en II. Er is overeenstemming bereikt tussen de Raad en het Europese Parlement op negen van de twaalf voorstellen uit de *Single Market Act I*. Daaronder zijn de voorstellen op het gebied van het Unitair octrooi, de jaarrekeningrichtlijn, alternatieve geschilbeslechting en beroepskwalificaties. De overige voorstellen, onder meer over publieke aanbestedingen en de trans-Europa netwerken voor transport, energie en telecom bevinden zich in de afrondende fase. Uit de *Single Market Act II* zijn alle twaalf voorstellen door de Commissie gepubliceerd. Het betreft onder meer de voorstellen voor e-facturering, het vierde spoorwegpakket, het Blue Belt-pakket en de modernisering van insolventieregelgeving. De meeste van deze voorstellen zijn momenteel in behandeling in Raadskader en het Europees Parlement. Naar verwachting van de Commissie kunnen de meeste voorstellen nog binnen de huidige termijn van de Commissie en het Europees Parlement worden afgerond.

De leden van de VVD-fractie vragen zich af of nog een derde pakket vergelijkbaar met de aktes van Interne Markt I en II komt vanuit de Europese Commissie deze periode en zo ja, wanneer. Indien dit niet het geval is, vragen deze leden de minister of dit nodig is om druk te houden op de voortgang. De leden vragen voorts of de minister in dat geval bereid zijn om een dergelijk pakket te bepleiten bij de Europese Commissie.

De twee *Single Market Acts* hebben het belang van de versterking van de interne markt hoog op de politieke agenda gezet en de voortgang van de in de Akte opgenomen voorstellen sterk bespoedigd. Het is, gezien de planning van de afronding van de voorstellen uit de *Single Market Act II*, niet te verwachten dat de Commissie in haar huidige termijn nog met een derde pakket maatregelen komt voor de interne markt. Wel heeft de Commissie in september een telecompakket gepresenteerd om de interne telecommarkt te versterken. Nederland is voornemens om samen met gelijkgezinde lidstaten input te leveren aan de nieuwe

Commissie over mogelijke verdere stappen op het terrein van de interne markt, met name op de deelterreinen diensten en digitale interne markt.

BNC-fiche mededeling EU-innovatie-indicator

De VVD-fractieleden waarderen de inzet van de Europese Commissie om een meer strategisch onderzoek- en innovatiebeleid te voeren. Daarvoor achten ook deze leden het van belang om de beleidsvorming empirisch te onderbouwen en daarbij past een genuanceerder beeld van innovatie dan alleen een input-indicator gebaseerd op investeringen in R&D als percentage van het bruto binnenlands product (BBP). Wel leiden extra indicatoren tot meer lijstjes. De VVD-fractieleden vrezen dat dit dan weer leidt tot een meer gecompliceerd beeld van de stand van innovatie in lidstaten. Zeker aangezien de nieuwe innovatie-indicator een ingewikkeld opgebouwd cijfer is, opgebouwd uit vijf elementen. De leden van de VVD-fractie vragen aan de minister of hij hun vrees deelt. Graag ontvangen deze leden een toelichting. Als er toch een samengestelde outputindicator wordt opgesteld, zoals nu gebeurt, vragen deze leden of het dan niet mogelijk om tot een samengestelde indicator te komen voor zowel output en input samen.

Het is al enkele jaren een wens van het kabinet dat er een indicator moet komen die een beeld geeft van de innovatie-output van EU-lidstaten. De reden hiervoor is dat dit een eerlijker beeld geeft van de prestaties van lidstaten op het terrein van innovatie. Immers, een hoge waarde van de inputindicator (R&D-uitgaven als percentage van het bbp) geeft niet automatisch een hoge output. Zo scoort Nederland bijvoorbeeld zeer goed op een andere in opdracht van de Europese Commissie ontwikkelde indicator, de samengestelde indicator voor excellentie van onderzoek, die iets zegt over de kwaliteit van het onderzoekssysteem, terwijl dit op grond van de score op de R&D-input-indicator niet per se de verwachting zou zijn.

Het kabinet vreest niet dat de introductie van een outputindicator leidt tot een minder inzichtelijk beeld van de stand van innovatie in lidstaten. Dat de Commissie ervoor gekozen heeft om de indicator op te bouwen uit vijf elementen, maakt deze inderdaad niet eenvoudig. Daar staat tegenover dat innovatie-output verschillende vormen kan aannemen. Een gewogen indicator doet hieraan recht en het voordeel daarvan weegt op tegen het nadeel van complexiteit. Het kabinet kan zich niet vinden in het idee om de input-indicator te integreren in de output-indicator. De input-indicator geeft op zichzelf belangrijke informatie over de omvang van de publieke en private investeringen in R&D. Daarmee is deze een herkenbare, gevestigde internationale maatstaf voor onderzoek- en innovatie-input. Deze speelt ook een rol in de Europa 2020-strategie.

De VVD-fractieleden onderschrijven de opmerking van de minister dat de nieuwe indicator onvoldoende rekening houdt met verschillen tussen lidstaten. Het is raar dat innovatie in de agrofood-sector niet is meegenomen in de indicator. Deze leden durven daarom te stellen dat de nieuwe inputindicator voor innovatie tekort schiet. De leden van de VVD-fractie vragen de minister hierop een reactie te

geven, waarbij de leden verzoeken om ook in te gaan op de mogelijkheden en kansen van de minister om de indicator nog inhoudelijk te wijzigen.

Zoals het BNC-fiche (TK 22 112, nr. 1721) vermeldt, is het kabinet van mening dat de innovatie-indicator in zijn huidige samenstelling en berekeningswijze onvoldoende zegt over de innovatie-output van individuele EU-lidstaten. Dat komt doordat landenspecifieke verschillen in sectoren onvoldoende tot uiting komen en doordat de indicator elementen kent die zich meer richten op innovatie-input (menselijk kapitaal) dan op output. De kans dat de Commissie de indicator aanpast, hangt af van de mate waarin zij denkt dat de indicator draagvlak nodig heeft bij de lidstaten die hebben aangegeven bedenkingen te hebben.

BNC-fiche mededeling wederzijdse evaluatie gereguleerde beroepen

Het is geen geheim dat de VVD-fractieleden een groot voorstander zijn van het versterken en van de interne markt, ook die voor diensten. Wat deze leden betreft wordt op volle kracht vooruit gegaan met het afschaffen van gereguleerde beroepen waar mogelijk en het harmoniseren van eisen en regelgeving omtrent beroepen die wel gereguleerd moeten zijn. Deze leden lezen dat de keuze om te reglementeren, of dit nu op niveau van beroep, opleiding, activiteit of beroepstitel is, een afweging blijft die lidstaten zelf moeten maken. Zij vrezen dat met die vrijblijvendheid er geen echte vooruitgang zal worden geboekt. Iedere lidstaat kan zo gemakkelijk allerlei nationale eisen en regelgeving handhaven als het zo uitkomt. Graag ontvangen deze leden een reactie van de minister op die gedachtegang van de VVD-fractieleden. De leden vragen de minister of hij denkt dat er daadwerkelijk vooruitgang zal worden geboekt. De leden vragen de minister voorts aan te geven welke landen nu hun dienstenmarkt het meeste afschermen met beroepskwalificaties.

Op grond van de herziene richtlijn erkenning beroepskwalificaties, die naar verwachting nog voor het eind van dit jaar in werking treedt, worden lidstaten verplicht alle gereguleerde beroepen in kaart te brengen en te toetsen of eisen aan gereguleerde beroepen in overeenstemming zijn met de beginselen van non-discriminatie, rechtvaardiging (om een dwingende reden van algemeen belang) en proportionaliteit. Alleen al het feit dat lidstaten inzichtelijk maken welke beroepen gereguleerd zijn en welke eisen zij daaraan stellen acht Nederland een stap voorwaarts. Dit zal bijdragen aan transparantie binnen de EU op dit punt.

Nederland heeft er voorts vertrouwen in dat lidstaten serieus werk maken van deze exercitie en dat er daadwerkelijk voortgang kan worden geboekt met het doorvoeren van nationale hervormingen op de gereguleerde beroepen. Vanaf juni 2014 start een proces van wederzijdse evaluatie waarin lidstaten elkaar beoordelen op de toetsing die nationaal heeft plaatsgevonden. Lidstaten worden verzocht in april 2015 een nationaal actieplan in te dienen met voorstellen voor hervormingen. Lidstaten hebben zich onder andere via de afgelopen Europese Raad van oktober gecommitteerd aan snelle vorderingen op dit terrein. In het kader van het Europees semester worden diverse lidstaten, waaronder Duitsland, Oostenrijk, België, Tsjechië, Frankrijk, Italië, Polen en Spanje, hiertoe ook

aangespoord via landenspecifieke aanbevelingen. Momenteel worden in lidstaten als Spanje, Portugal, Polen en Slovenië al grootschalige hervormingen binnen de gereguleerde beroepen doorgevoerd. Vanaf juni 2015 kan de Europese Commissie eventuele corrigerende follow-up acties voorstellen in het licht van de nationale actieplannen, inclusief inbreukprocedures als discriminatoire of disproportionele nationale eisen worden gehandhaafd.

Ten aanzien van uw vraag welke lidstaten hun gereguleerde beroepen momenteel het meest hebben afgeschermd kan ik u melden dat dit volgens de Commissie met name de lidstaten zijn die ook een landenspecifieke aanbeveling hebben gekregen op dit punt, onder andere Duitsland, Oostenrijk, België, Tsjechië, Polen, Frankrijk, Italië, en Spanje. Daarnaast wijs ik graag op onderzoek van de OESO dat voor een aantal beroepen binnen de zakelijke dienstverlening (accountants, architecten, ingenieurs en juridische dienstverleners) indicatoren heeft ontwikkeld die iets zeggen over de zwaarte van regulering in diverse landen. Daaruit volgt dat regulering binnen die markten vooral zwaar is in landen als Luxemburg, Slovenië, Italië, Duitsland, Griekenland, Oostenrijk en Polen.²

Reactie op het besluit van de Europese Commissie inzake de allocatie van CO2-rechten

De VVD-fractieleden lezen dat de toewijzing van gratis rechten aan de industrie voor de handelsperiode 2013–2020 definitief is gemaakt. De brief bevat een procedurele toelichting daarop van de staatssecretaris van I&M, maar een inhoudelijk oordeel over de uitkomst ontbreekt. De leden van de VVD-fractie vragen de minister om zijn oordeel geven over de uitkomst en daarbij aan te geven of wat hem betreft de weggegeven CO2-rechten aan de Nederlandse industrie afdoende zijn.

Het kabinet heeft geen reden aan te nemen dat allocatie aan de Nederlandse industrie over het geheel gesproken niet afdoende is. Tegelijkertijd is er geen garantie dat elke individuele installatie die 'best in class' is en bloot staat aan het risico op *carbon leakage* voor de hele handelsperiode afdoende rechten krijgt. De allocatie per installatie is afhankelijk van meerdere factoren, zoals de CO2-*benchmark* per product, de hoeveelheid die een installatie van dat product in het verleden (2005-2008 of 2009-2010) heeft gemaakt, de *carbon leakage* status, en de uniforme correctiefactor om te zorgen dat EU's totale kosteloze toewijzing binnen het industrieplafond blijft. Of een installatie afdoende rechten krijgt is dus afhankelijk van de vraag of de installatie alle relevante productbenchmarks haalt, en of zijn productiegegevens uit het verleden overeenkomen met zijn werkelijke productie in 2013-2020, of hij de *carbon leakage* status heeft en wat de hoogte van de uniforme correctiefactor is. Al deze factoren zijn Europees vastgesteld, zodat er binnen de EU een *level playing field* is, waarbij door de allocatie op basis van *benchmarks* de 'best in class' relatief beter af is dan de meer vervuilende concurrenten binnen de EU.

² <http://www.oecd.org/eco/reform/indicatorsofregulatoryconditionsintheprofessionalservices.htm>

Wat betreft het Nederlandse oordeel over het besluit van de Europese Commissie, is al eerder aangegeven dat het Besluit conform de ETS-richtlijn is vastgesteld. Tegelijkertijd is geconstateerd dat de omvang van de uniforme correctiefactor hoger is dan verwacht. De Nederlandse inzet is derhalve dat er verbeteringen mogelijk zijn voor de allocatiemethode vanaf 2020. In het Energieakkoord is hierover een ETS-verbeterpakket vanaf 2020 afgesproken waarin partijen gezamenlijk lobbyen voor de borging van de positie van internationaal concurrerende bedrijven (zogenaamde *carbon leakage*-bedrijven) door allocatie van 100% gratis rechten op basis van reële *benchmarks* en werkelijke productie, uitgaande van de *best performance* in de sector.

De leden van de VVD-fractie vragen de minister verder om aan te geven wat de reactie was van de Europese Commissie op de Nederlandse inbreng inzake de correctiefactor en de effecten ervan op het concurrentievermogen voor het Nederlandse bedrijfsleven. Deze leden vragen de minister of deze ingreep van de Commissie zich goed verhoudt met de door haar uitgesproken ambitie om het aandeel van de industrie in het BBP te laten stijgen van nu 16% naar tenminste 20% in 2020 (in haar mededeling van 10 oktober 2012 over een sterkere Europese industrie COM 2012, 582).

Tijdens de Raad voor Concurrentievermogen in september jl. is door Nederland uitgesproken dat bij de versterking van het ETS na 2020 de gevolgen van het toepassen van een correctiefactor in ogenschouw moet worden genomen. De Commissie en andere lidstaten hebben hier niet direct op gereageerd.

Hoewel Nederland een ambitie voor een specifiek percentage van de industrie in het bbp niet steun, onderschrijft Nederland wel de noodzaak tot het versterken van het concurrentievermogen van de industrie. Voor de investeringsbereidheid van bedrijven en voor hun internationale concurrentiepositie is de voorspelbaarheid van het ETS-systeem, de verwachte ontwikkeling van de CO₂-prijs en de verdeling van de bijbehorende kosten van belang. Dit zal met name in het post 2020 klimaat- en energiebeleid van de EU bepaald moeten worden. In het Energieakkoord zijn om die reden afspraken gemaakt over de inzet van Nederland ten behoeve van de versterking van het ETS vanaf 2020 in combinatie met borging van de concurrentiepositie van de internationaal concurrerende bedrijven op basis van *best performance*.

Verslag Concurrentieraad van 26 en 27 september 2013

De VVD-fractieleden lezen dat er tijdens de vorige raad is gesproken over de staalsector. Deze leden vragen de minister aan te geven welke belangrijke zaken daarbij aan de orde zijn geweest en of hij de voortgang van de uitvoering van het actieplan kan toelichten.

Zoals gemeld in het verslag van de Raad voor Concurrentievermogen van 26-27 september 2013, is het geagendeerde diversiepunt over de staalsector meegenomen tijdens de discussie over het industriebeleid. De aangekondigde

informatie van de Commissie beperkte zich tot benoeming van het actieplan voor de staalsector als voorbeeld om de ambitie op het gebied van de industrie vorm te geven zonder hierbij dieper in te gaan op het actieplan zelf. In de daarop volgende discussie is geen van de lidstaten specifiek ingegaan op het actieplan voor de staalindustrie. In het algemeen vroeg een aantal lidstaten wel aandacht voor de impact van hoge energieprijzen op het concurrentievermogen van de industrie, met name voor de energie-intensieve industrie.

In het actieplan worden diverse acties genoemd om het concurrentievermogen van de Staalindustrie te verbeteren. Een groot deel van de actiepunten worden door de Europese Commissie opgepakt. Zo verwacht de Commissie in januari, ter voorbereiding op de Europese Raad in februari, met een rapportage te komen over de compositie van de kosten voor energie in verschillende landen (binnen en buiten Europa). Ook heeft de Commissie aangegeven in januari 2014 te komen met eerste voorstellen voor het '2030 *climate policy framework*', voorzien van een effectrapportage. Een effectbeoordeling van een mogelijk aangepaste *carbon leakage*-lijst wordt op dit moment uitgevoerd door de Commissie. Tenslotte heeft de Commissie recent het concept werkpakket voor Horizon 2020 gepubliceerd. Onder de thema's "Energy Efficiency" en "Competitive Low-carbon Energy" zijn er programma's opgenomen gericht op acties die verband houden met demonstratie en marktintroductie.

Voor een aantal acties in het actieplan is het aan de lidstaten zelf om daaraan invulling te geven. Zo is de lidstaten onder andere gevraagd om een overzicht te maken van beleidsmaatregelen die impact hebben op de kosten voor energie voor grootverbruikers en mogelijke maatregelen te bezien die deze kosten kunnen verminderen. U heeft op 8 november een brief ontvangen waarin de kosten voor energie in Nederland en Duitsland worden vergeleken voor verschillende afnemers, ook voor de grootverbruikers. Tevens is de regeling voor compensatie van indirecte ETS-kosten gepubliceerd die opengesteld wordt begin volgend jaar. Ook heeft u het wetsvoorstel voor correctie van de nettarieven voor grootverbruikers van mij ontvangen, en voor komende maandag 2 december geagendeerd voor een wetgevingsoverleg.

REACH

Met betrekking tot REACH vernamen de VVD-fractieleden dat Nederland in tegenstelling tot andere EU-lidstaten geen deel uitmaakt van de Europese werkgroep die met betrekking tot REACH zoekt naar een balans tussen effectieve regelgeving enerzijds en concurrentie, innovatie en arbeidsmarkt anderzijds. De leden van de VVD-fractie vragen zich af hoe de minister de Nederlandse belangen met betrekking tot REACH vanuit economisch oogpunt behartigt.

Nederland neemt samen met andere EU-lidstaten actief deel in de *Enterprise Policy Group (EPG)* - subgroep voor REACH en CLP³ - die met betrekking tot REACH zoekt naar een balans tussen effectieve regelgeving enerzijds en invloed op concurrentie, innovatie en arbeidsmarkt anderzijds. De economische aspecten van REACH worden door Nederland behartigd in de vergadering van *Competent Authorities on REACH*, dat de algehele voortgang van REACH bespreekt in samenspraak met de Europese industrie. Uit de evaluatie van REACH in Nederland in 2012 is gebleken dat Nederland tot de meest invloedrijke landen behoort in de voortgang van REACH. De Nederlandse industrie (o.a. VNO en VNCI die deel uitmaken van de Klankbordgroep REACH) waardeert de inzet van en de wijze waarop de Nederlandse delegatie de belangen van de industrie actief aankaart op EU-niveau, zo blijkt uit de evaluatie. De Nederlandse regering heeft als eerste EU-lidstaat een studie verricht naar de kosten van REACH voor het MKB. Uw Kamer is hierover per brief geïnformeerd (Kamerstuk TK 21 501-08 nr. 484).

Verder heeft Nederland als eerste lidstaat een Actieplan gelanceerd om de kosten van REACH voor het MKB te verlichten. De kick-off van dit gezamenlijke actieplan waarin overheid en industrie samenwerken, heeft plaatsgevonden op 31 oktober jl. bij het VNO.

Vragen van de leden van de PvdA-fractie

Industrie en interne markt

De leden van de PvdA-fractie maken zich zorgen over de mogelijkheid voor houders van merkrechten om goederen van derden, die zich in doorvoer in het douanegebied bevinden, te verhinderen. Met de grote haven van Rotterdam zou een dergelijke mogelijkheid de Nederlandse economie kunnen schaden. Deze leden vragen de minister of hij deze zorgen deelt en of hij voornemens is dit te voorkomen.

Nederland deelt de zorgen van de PvdA-leden. Overigens niet alleen voor de grote haven in Rotterdam, maar ten aanzien van alle (lucht)havens in Nederland die zich bezighouden met goederenvervoer. Internationale handel is cruciaal voor de Nederlandse economie.

Inbreuken op intellectuele eigendomsrechten (waaronder merken in het algemeen en namaak in het bijzonder) kunnen grote commerciële schade toebrengen aan handel en economie en dienen bestreden te worden. De in het kader hiervan te nemen maatregelen moeten echter proportioneel zijn. In het fiche dat naar aanleiding van de voorstellen tot wijziging van het merkenrecht is opgesteld (Tweede Kamer, vergaderjaar 2012–2013, 22 112, nr. 1618) heeft het kabinet al aangegeven te betwijfelen of ten aanzien van onder andere doorvoer niet voor een minder vergaand voorstel had moeten worden gekozen. Het huidige voorstel

³ CLP (afkorting voor *Classification, Labelling and Packaging*) is een verordening van de Europese Unie betreffende de indeling, etikettering en verpakking van stoffen en mengsels. CLP identificeert en beschrijft hoe informatie over chemische gevaren moet worden vermeld op etiketten en veiligheidsinformatiebladen en in andere documenten.

maakt het mogelijk de invoer van goederen in het douanegebied van de Unie te verhinderen wanneer deze goederen zonder toestemming een merk dragen dat in wezen gelijk is aan het voor deze goederen ingeschreven merk. Dit ongeacht of de waren al dan niet in de vrije handel binnen de EU worden gebracht. Deze mogelijkheid van tegenhouden van goederen in doorvoer op grond van een Europees of nationaal merkrecht kan de internationale handel belemmeren. Het is immers mogelijk dat deze goederen inbreuk zouden maken op de EU-markt, maar in het land van afkomst of bestemming niet. Nederland is van mening dat als er geen hoge mate van waarschijnlijkheid is dat deze goederen op de EU-markt terecht zullen komen, er geen sprake zou moeten zijn van (een vermoeden van) een inbreuk op een merkrecht en de goederen ongestoord hun weg moeten kunnen vervolgen. Hiervoor zet Nederland zich in.

De leden van de PvdA-fractie zien veel potentie in de digitale interne markt. Nederland, met een kleine binnenlandse markt maar internationale karakter, kan daar veel winnen. Deze leden vragen dan ook aan de minister of hij zich hier hard voor kan maken en zo groei te stimuleren.

Nederland zal tijdens de Raad het belang van de digitale interne markt opnieuw benadrukken conform eerdere inzet tijdens de Europese Raad van 24-25 oktober 2013. Daarnaast zal Nederland in Europees verband aandacht blijven vragen voor het belang van verdere integratie van de digitale interne markt. Nederland behoort tot de koplopers op het gebied van de interneteconomie en vormt de digitale poort van Europa. Gezien het economisch groeipotentieel van een goed werkende digitale interne markt hecht Nederland sterk aan een verdere integratie. De ICT sector is nu al goed voor vier miljoen banen en snelle uitvoering van de Europese Digitale Agenda is in potentie goed voor 5% extra groei en 3,8 miljoen nieuwe banen. De Europese Raadsconclusies van 24-25 oktober 2013 omtrent de digitale economie bieden politiek mandaat om verdere acties te ondernemen.

Ruimtevaart

De fractieleden van de PvdA zijn verheugd over het feit dat de data uit Copernicus 'full, open en free-of-charge' beschikbaar komt. De leden van de PvdA-fractie vragen de minister of hij mogelijkheden ziet om dit principe ook bij andere Europese onderzoeksprojecten te implementeren.

Ruimtevaartssystemen genereren een brede set gegevens, waarbij het in het geval van Copernicus gaat om aardobservaties. Met die volledig publiek gefinancierde gegevens kan vervolgens wetenschappelijk onderzoek worden verricht en kunnen toepassingen worden ontwikkeld. Voor de ruimtevaartssystemen die volledig met publiek geld worden gefinancierd, is Nederland dan ook van mening dat die gegevens 'full, open and free-of-charge' beschikbaar moeten worden gesteld. Het verrichten van onderzoek en het ontwikkelen van toepassingen voegt echter waarde toe aan de ruwe gegevens en creëert nieuw intellectueel eigendom wat resulteert in een andere situatie, waarin niet op voorhand sprake kan zijn van 'full, open and free-of-charge'.

De Europese Commissie heeft al aangegeven voor Horizon 2020 *Open Access* van groot belang te vinden. *Open Access* betreft zowel de toegang tot publiek gefinancierde wetenschappelijke publicaties als tot de onderliggende data. Ook het kabinet is van mening dat open toegang tot de laatste wetenschappelijke publicaties en de onderliggende data van het grootste belang is. Dit kan immers innovatie versnellen, wetenschappelijke samenwerking zonder overbodige duplicatie van onderzoek bevorderen en via het betrekken van burgers en de maatschappij bij onderzoek de transparantie van het onderzoeksproces vergroten.

Er zijn echter wel enkele kanttekeningen te plaatsen. Ten eerste gaat het hier bijna altijd om onderzoeksprojecten waarbij onderzoekers uit kennisinstellingen en bedrijven uit de Europese onderzoeksbudgetten gefinancierd worden, maar ook een deel van de financiering zelf moeten meebrengen. Vervolgens genereren onderzoekers veelal hun eigen data binnen het desbetreffende project. Onderzoekers en bedrijven moeten dus ook zelf investeren, en daar staat tegenover dat ze ook de vruchten moeten kunnen plukken van hun inspanning: promovendi gebruiken hun data voor analyse die uiteindelijk neerslaat in nieuwe inzichten die door hen gepubliceerd worden en bedrijven verdienen hun investering terug in de vorm van nieuwe producten en diensten gebaseerd op analyse van deze data. Dan zal een andere afweging gemaakt moeten worden dan directe en volledige open access. Ten tweede is 'data' een ruim begrip: Het omvat zowel ruwe gegevens als bewerkte gegevens. Het gaat om zowel onder moeilijke omstandigheden en met hoge kosten verzamelde gegevens als om gegevens uit relatief eenvoudige experimenten. Daarom zullen er in Horizon 2020 pilotprojecten komen, waarin de Commissie wil testen hoe met *Open Access* voor data kan worden omgegaan. Nederland denkt graag mee over de wijze waarop *Open Access* voor data op een economisch en maatschappelijk rendabele manier kan worden toegepast. Voor het kabinetsstandpunt over het publiceren via *Open Access* verwijs ik u naar de brief die de staatssecretaris van OCW recentelijk naar de Kamer heeft gestuurd over dit onderwerp (Kamerstuk TK 31288, nr. 354).

Onderzoek

Deze leden staan constructief positief tegenover de nieuwe Joint Technology Initiative (JTI); Biobased Industries. Deze leden zijn van mening dat biobrandstof niet ten koste mag gaan van oerbossen of voedselvoorziening en vragen dan ook aan de minister of hiermee rekening gehouden wordt. Verder vragen deze leden zich af of enkel projecten in Europa, of ook projecten buiten de Europese Unie gefundeerd worden.

De JTI Biobased Industries (JTI BBI) is een consortium van Europese bedrijven in de chemie, agrosector en bosbouwsector met een onderzoeks en innovatieagenda die bioraffinage als kern heeft. Het consortium heeft tot doel een aantal Europese demonstratiefabrieken voor bioraffinage te stimuleren. De JTI BBI draagt daarmee bij aan een structurele innovatieaanpak binnen Europa gericht op waardecreatie op basis van cascadering (het zo efficiënt mogelijk toepassen van biomassa). Daarmee wordt zoveel mogelijk ingezet op een duurzame productie en gebruik van grondstoffen. Vanuit de Europese commissie is een budget toegekend aan de

JTI BBI om de Europese concurrentiepositie te versterken ten opzichte van China, Brazilië en de VS. In de uitwerking van de onderzoeksagenda wordt er vanuit de Europese commissie en de lidstaten op toe gezien dat projecten ten goede komen aan de versterking van de Europese industrie.

De leden van de PvdA-fractie vragen de minister waarom een bijstelling van tegoeden van JTI Clean Sky-2 naar het luchtvaartonderdeel uit de maatschappelijke uitdaging 'slim, groen en geïntegreerd transport' van toegevoegde waarde zal zijn en wat het verschil is tussen deze twee projecten.

Het JTI Clean Sky-2 project richt zich vooral op grootschalige validatie- en demonstratie activiteiten voor innovatieve technologieën die bijna klaar zijn om op de markt te worden gebracht. Het luchtvaartonderdeel uit de maatschappelijke uitdaging 'slim, groen en geïntegreerd transport' richt zich op kleinere onderzoeksvragen, gericht op nieuwe kennis die verder van de markt af ligt. Nederlandse bedrijven en kennisinstellingen uit de gehele luchtvaartketen zijn voor beide typen onderzoek geëquipeerd, maar kunnen een relatief grote bijdrage leveren aan het tweede type onderzoek. Een groter budget voor het luchtvaartonderdeel uit de maatschappelijke uitdaging 'slim, groen en geïntegreerd transport' zal naar verwachting een positief effect hebben op betrokkenheid van de Nederlandse industrie.

De leden van de PvdA-fractie zien de toegevoegde waarde van innovatie in de publieke sector en roepen het kabinet op om de opgedane kennis hier te delen met andere parlementen en ook van de andere parlementen te leren. Deze leden vragen de minister welke mogelijkheden hij hier ziet.

Die mogelijkheden zijn er in het kader van de verschillende Europese programma's. Zo vindt er in het kader van innovatiegericht inkopen regelmatig uitwisseling plaats met andere lidstaten. Dat gebeurt in internationale evenementen, ontmoetingen tussen lidstaten en internationale ontmoetingen die in Nederland georganiseerd worden.

Mededeling EU innovatie-indicator

De PvdA-fractieleden nemen kennis van de nieuwe EU innovatie-indicator, wel vragen deze leden waarom de derde indicator 'competitiveness' enkel op export gebaseerd is; lijken landen met een internationaal karakter hierdoor niet onterecht innovatiever? Ook vragen deze leden of de Europese Commissie voornemens is gevolg te trekken uit deze indicator en of er bijvoorbeeld tegoeden die enkel beschikbaar zijn voor landen met een lage plaats op deze nieuwe ranglijst zijn.

De nieuwe innovatie-indicator is een tweede indicator naast de bestaande input-indicator (R&D-uitgaven als percentage van het bbp). Aangezien innovatie-output diverse vormen aan kan nemen, heeft de Commissie ervoor gekozen om de nieuwe indicator op te bouwen uit vijf elementen. 'Competitiveness' is één van deze vijf elementen. Dit element is weer opgebouwd uit twee aparte elementen:

1) het aandeel van medium- en hightech goederenexport in het saldo van de handelsbalans en 2) het aandeel van kennisintensieve dienstenexport in de totale dienstenexport. De gedachte hierachter is dat landen die veel innovatieve goederen en diensten voortbrengen, deze ook goed in het buitenland kunnen verkopen en dat dit positief uitpakt voor deze elementen in de indicator. Die aanname blijkt echter niet juist te zijn en dat is ook de reden dat Nederland – dat sterk internationaal gericht is en een groot overschot op de handelsbalans kent – juist op dit onderdeel relatief slecht scoort.

Hoewel Nederland veel innovatieve goederen en diensten exporteert, valt het aandeel in de totale handelsbalans tegen omdat Nederland over het geheel genomen sterk internationaal georiënteerd is. Daarnaast wordt de agrofood-sector niet meegenomen in de lijst van medium of hightech goederen. De lijst van dergelijke goederen is door de OESO bepaald op basis van de R&D-intensiteit van producerende sectoren in de hele wereld. Dit betekent dat ondanks het feit dat onze agrofood-sector – op unieke wijze – juist zeer concurrerend is, deze geen rol speelt voor de indicator. Dit is één van de grote bezwaren die Nederland tegen de indicator heeft: hij geeft onvoldoende weer hoe specifiek innovatief sectoren in bepaalde landen zijn.

De indicator is dus niet alleen exportgebaseerd en door de berekeningswijze van de exportgerichte elementen van de indicator is het ook niet zo dat landen met een internationaal karakter per definitie onterecht innovatiever zijn.

Of de Europese Commissie gevolgen zou willen verbinden aan de uitkomsten van de nieuwe innovatie-indicator is niet bekend. De Europese Raad heeft haar daartoe niet gemachtigd. Ook zijn er geen tegoeden die afhankelijk zijn van de positie van een land op de ranglijst.

Mededeling wederzijdse evaluatie gereguleerde beroepen

De leden van de fractie van de PvdA zien in deze evaluatie graag niet enkel een evaluatie per land maar ook een overkoepelend deel, waarbij op Europees niveau wordt gekeken in hoeverre gereguleerde beroepen per lidstaat overeenkomen. Dit zou volgens deze leden de arbeidsmobiliteit in de Europese Unie tussen lidstaten aanzienlijk kunnen verbeteren. De leden van de PvdA-fractie vragen de minister hierop een reactie geven.

De wederzijdse evaluatie, zoals voorgesteld in de mededeling van de Commissie van 2 oktober 2013, voorziet in een overkoepelend deel op Europees niveau. De Commissie stelt twee fases voor. In de eerste fase brengen de lidstaten in kaart welke beroepen op hun grondgebied zijn gereguleerd. Tijdens de tweede fase brengen de lidstaten per beroep de relevante eisen in kaart en beoordelen deze op principes van non-discriminatie, rechtvaardiging (om een dwingende reden van algemeen belang) en proportionaliteit. Vervolgens zullen de lidstaten elkaar in een wederzijdse evaluatie, per branche of cluster van beroepen, beoordelen en kijken naar de verschillen en overeenkomsten tussen de lidstaten. Dit moet ertoe leiden dat lidstaten onrechtvaardige en disproportionele belemmeringen wegnemen, wat de arbeidsmobiliteit van beroepsbeoefenaren tussen de lidstaten ten goede komt.

Vragen van de leden van de CDA-fractie

De richtlijn over schadevergoeding bij mededingingsrechtelijke overtredingen

Ten aanzien van deze richtlijn zien de leden van de CDA-fractie dat de spoed van de Europese Commissie zich moeilijk verhoudt tot de bezwaren die er her en der nog bestaan. Vanuit verschillende kanten krijgen deze leden vragen, waarin zorgen doorklinken, hoe een en ander in het huidige systeem van procesrecht moet worden ingepast. De leden van de CDA-fractie vragen of de bezwaren uit andere EU-landen ook op dit punt, het inpassen van de richtlijn in het nationale procesrecht, bestaan of dat zij andere bezwaren hebben. De leden vragen de minister aan te geven of dit bezwaar alleen voor het Nederlandse procesrecht geldt, of dat er binnen de Europese Unie meer lidstaten zijn die hier tegenaan lopen.

Het is verheugend om te vernemen dat de leden van de CDA-fractie de Nederlandse inzet in Brussel ondersteunen. Zoals in de beantwoording van het Schriftelijk Overleg met uw Kamer van 16 september (Kamerstuk 21501-30 nr 317) is aangegeven, was de inzet van Nederland primair gericht op het schrappen van de procesrechtelijke onderdelen van het voorstel. Indien zou blijken dat hiervoor niet afdoende steun kon worden gevonden binnen de Raad, zou worden bekeken in hoeverre de betreffende onderdelen zo aangepast konden worden, dat het zoveel mogelijk past binnen het bestaande Nederlandse procesrecht. Binnen de Raad waren de bezwaren van de overige lidstaten overwegend materieel van aard of gericht op een specifieke procesrechtelijke bepaling. Hierdoor werden de generieke bezwaren van Nederland voor wat betreft de procesrechtelijke onderdelen niet, althans niet door voldoende lidstaten, gesteund. Wel is het voorstel, conform de eerder genoemde inzet van Nederland, zo aangepast dat de richtlijn zoveel mogelijk binnen het Nederlandse procesrecht valt. Op dit moment is Nederland positief gestemd over het te verwachten uiteindelijke onderhandelingsresultaat. Het krachtenveld is nog niet helemaal uitgekristalliseerd. Het is dan ook nog niet zeker of er binnen de Raad voor Concurrentievermogen daadwerkelijk tot een algemene oriëntatie zal worden gekomen.

Space Surveillance and Tracking support programme (SST-programma)

Ten aanzien van dit onderwerp begrijpen de leden van de CDA-fractie de wens om tot eigen gegevens te komen. Toch benadrukken deze leden dat zij dit liever zien in overeenstemming met en in goed overleg met de Verenigde Staten dan dat de Europese Unie eigenstandig een systeem gaat bouwen. Ten eerste omdat bestaande kennis zo goed mogelijk gebruikt moet worden en ten tweede omdat gegevens, die voor de Verenigde Staten van belang zijn, ook voor Europa van belang kunnen zijn. Deze leden vragen de minister aan te geven of hij erop zal aandringen dat bij een eventuele komst van een Europees systeem dit in goed overleg gaat met de Verenigde Staten.

Het SST programma is nadrukkelijk bedoeld als onafhankelijk Europees systeem. Daarmee is het een aanvulling op het Amerikaanse systeem. Hiermee kan Europa op voet van gelijkwaardigheid samenwerken met de Amerikanen zodat beide partijen profiteren van de meerwaarde. In het voorstel is de doelstelling opgenomen om de waarschuwingsgegevens met de VS en andere internationale partners uit te wisselen.

Nederland zal er in Europees verband op aandringen dat het SST-systeem zo veel mogelijk in goed overleg met en complementair aan het Amerikaanse systeem wordt ontwikkeld, hierdoor staan we samen sterker in het belang van onze veiligheid en de veiligheid van onze bestaande ruimtevaartinfrastructuur.

Vragen van de leden van de D66-fractie

Europees Semester

Behandeling groeianalyse

De leden van de D66-fractie vragen de Minister naar de inbreng van Nederland bij het oriënterende debat over de Jaarlijkse Groeianalyse tijdens de Raad voor Concurrentievermogen en het krachtenveld zoals dat verwacht wordt.

Mogelijk zal tijdens het oriënterend debat worden gesproken over de terreinen waarop nauwere coördinatie van het economisch beleid van de lidstaten kan leiden tot de gunstigste effecten op het concurrentievermogen. De discussie over terreinen voor nauwere coördinatie van economisch beleid is geagendeerd voor de Europese Raad van 19 en 20 december. De inzet van het kabinet ten aanzien van versterkte economische beleidscoördinatie is uiteengezet in de kabinetsreactie op de commissiemededelingen over ex-ante coördinatie van hervormingen en een instrument voor convergentie en concurrentievermogen (Kamerstuk 2012-2013, 21 501-20, nr. 780). Het kabinet vindt dat de ex ante-coördinatie van hervormingen zich moet concentreren op hervormingen die direct van invloed zijn op het functioneren van de EMU. Hierbij geldt dat met name concurrentiekracht, werkgelegenheid en arbeids- en productmarkten relevant zijn voor het functioneren van de EMU. Ook hervormingen die een belemmerende werking kunnen hebben op het functioneren van de interne markt hebben een negatief effect op het functioneren van arbeids- en productmarkten en de concurrentiekracht en zouden derhalve gecoördineerd kunnen worden.

Naar verwachting zal de nadruk in de discussie liggen op de belangrijkste boodschappen aan de Europese Raad om het concurrentievermogen van de Europese industrie te vergroten. Conform aangegeven in de geannoteerde agenda acht Nederland het daarbij van belang concrete resultaten te bereiken op de terreinen waar de EU meerwaarde heeft. Dit geldt met name voor het versterken van de interne markt en het verlagen van de regeldruk. Nederland acht het van belang dat bij het versterken van het concurrentievermogen van de industrie tevens wordt gekeken naar de (aanverwante) diensten. Juist op het terrein van diensten is, zoals de Europese Raad van oktober jongstleden concludeerde, nog een belangrijke stap te maken in het verbeteren van de werking van de interne

markt. De concurrentie van de industrie houdt daarbij niet op bij de grenzen van Europa. De impact van maatregelen op het internationale concurrentievermogen vormt dus een belangrijk aandachtspunt. Zoals aangegeven in de verslagen van de eerdere besprekingen over het concurrentievermogen van de industrie zijn er geen grote verschillen waar te nemen tussen de inzet van de lidstaten. Wel is het zo dat een aantal landen waaronder Frankrijk, België en Luxemburg duidelijk belang hecht aan een specifiek doel voor het aandeel van de industrie in het bbp. Nederland, gesteund door onder andere Verenigd Koninkrijk, Duitsland en Zweden vindt dat een dergelijk doel voorbijgaat aan het belang van andere sectoren, zoals diensten, en de samenhang van de verschillende sectoren binnen de economie.

Dienstenrichtlijn

De leden van de D66-fractie hebben enkele vragen over de kabinetsreactie op de Annual Growth Survey, en de kabinetsinzet voor de komende Concurrentieraad. Deze leden missen van het kabinet de concrete voorstellen die bij de ambitieuze bewoordingen horen. Het kabinet zegt te streven naar een 'nauwgezette implementatie van de dienstenrichtlijn'. De leden vragen zich af of het zetten van nieuwe stappen, naast implementatie, niet beter past bij de ambitie van het 'moderniseren en openen van dienstenmarkten'. Deze leden vragen wanneer nieuwe stappen worden gezet om in de nabije toekomst te komen tot complete implementatie van de originele dienstenrichtlijn.

Als het gaat om een betere werking van de interne dienstenmarkt gaat het wat het kabinet betreft allereerst om verdere stappen op nationaal niveau om dienstenmarkten te openen en te moderniseren. De dienstenrichtlijn heeft, naast harmonisatie en een verbod op bepaalde soorten eisen, een grootschalige *screening* en evaluatie van nationale regels in gang gezet. Er zijn sinds de implementatie duizenden regels en vergunningen afgeschaft en de dienstenrichtlijn heeft nu al een substantiële impact opgeleverd van zo'n 0.8% van het EU-bbp. De Commissie heeft berekend dat als lidstaten verdere stappen zetten en opschuiven tot het gemiddelde van de vijf best presterende lidstaten per sector, de totale economische impact kan toenemen tot 2,6% van het EU-bbp. Binnen het kader van onder andere het Europees semester moeten lidstaten hier komend jaar werk van maken en worden beoordeeld op de gemaakte voortgang. 14 lidstaten hebben landenspecifieke aanbevelingen gekregen op het gebied van hun diensten of detailhandelmarkt. Daarnaast is de wederzijdse evaluatie van gereguleerde beroepen van eminent belang om de interne dienstenmarkt te versterken. Op termijn kunnen nieuwe stappen nodig zijn in de vorm van regelgeving op EU-niveau, bijvoorbeeld ten aanzien van specifieke dienstensectoren met grote economische potentie (o.a. zakelijke dienstverlening, retail). De eerder genoemde nationale hervormingen van dienstenmarkten, inclusief de wederzijdse evaluatie van gereguleerde beroepen, vormen nuttige input voor het vaststellen van nut en noodzaak van dit soort nadere sectorale initiatieven op EU-niveau.

Digitale interne markt

De leden van de D66-fractie maken zich zorgen over de opmerking 'Ten aanzien van de digitale interne markt hecht Nederland eraan dat het auteursrecht wordt aangepast aan het digitale tijdperk.' Deze instelling lijkt deze leden geen onderwerp van debat en vragen wat concreet de inzet van Nederland wordt. De leden vragen de minister drie concrete voorstellen geven hoe hij het auteursrecht wil aanpassen aan het digitale tijdperk.

In het regeerakkoord is aangegeven dat de inzet van dit kabinet is dat het auteursrecht zo wordt gemoderniseerd dat recht wordt gedaan aan de bescherming van creatieve prestaties zonder dat de gebruiksmogelijkheden voor consumenten in het gedrang komen. Een van de uitgangspunten daarbij is dat het Europese auteursrecht wordt aangepast aan het digitale tijdperk. Daarom heeft het kabinet de afgelopen jaren de Europese plannen gesteund om te komen tot digitaliseringsprojecten en het behoud van cultureel erfgoed te faciliteren. Ook heeft het kabinet zich ingezet om de territoriale beperkingen van auteursrechtlicenties terug te dringen (Kamerstukken II, 29838, nr. 29). Dit heeft inmiddels geresulteerd in de totstandkoming van de Richtlijn 2012/28/EU inzake bepaalde toegestane gebruikswijzen van verweesde werken. Op grond van deze richtlijn moet worden voorzien in een beperking op het auteursrecht en het naburig recht die het mogelijk maakt dat bepaalde erfgoedorganisaties (zoals bibliotheken, musea en archieven) beschermde prestaties online ter beschikking kunnen stellen. Het gaat dan om beschermde prestaties waarvan de rechthebbenden niet kunnen worden gevonden en daarom niet eerst om toestemming konden worden gevraagd. Daarnaast is er een akkoord aanstaande tussen het Europees Parlement en de Raad over een richtlijnvoorstel voor collectief rechtenbeheer en multiterritoriale muzieklicentieverlening voor online toepassingen in de interne markt (COM (2012), 579). Deze richtlijn moet ervoor zorgen dat de verlening van multiterritoriale muzieklicenties wordt geharmoniseerd en bevordert. Daarnaast zal de richtlijn moeten gaan zorgen voor meer transparantie en een efficiëntere werkwijze van collectieve beheersorganisaties voor auteurs- en naburige rechten. Ten slotte blijft Nederland erop aandringen dat de Commissie de uitkomsten van de recent afgeronde stakeholdersdialoog gebruikt om te komen met aanvullende maatregelen ter vergroting van de flexibiliteit in het auteursrecht, zodat de Europese positie in de creatieve en entertainmentindustrie wordt versterkt.

Verlagen regeldruk

De leden van de D66-fractie vragen de minister wanneer de Kamer het BNC-fiche over het REFIT voorstel zal ontvangen.

De Kamer kan het BNC-fiche over het REFIT-voorstel de komende week tegemoet zien.

De leden onderschrijven de inzet van de minister om meer aandacht te creëren voor nalevingskosten en vragen de minister aan te geven hoe de andere lidstaten hierover denken.

Er is gelukkig brede steun van zowel lidstaten als de Europese Commissie voor het agenderen van het onderwerp nalevingskosten. In de conceptconclusies van de komende Raad voor Concurrentievermogen wordt de Commissie dan ook aangemoedigd om bij de implementatie van REFIT ook nalevingskosten in kaart te brengen.

Deze leden vragen aan welk tijdpad de minister denkt met betrekking tot de implementatie van het REFIT-programma en waarom hij voor dit tijdpad heeft gekozen. De leden vragen zich af of dit ambitieuzer of minder ambitieus is dan de andere lidstaten en welk tijdpad de minister verwacht dat uiteindelijk gekozen zal worden.

REFIT is geen tijdelijk programma, maar markeert de permanente verankering van het regeldrukbeleid in de werkzaamheden van de Europese Commissie. De implementatie van REFIT moet door alle lidstaten en de Commissie gezamenlijk worden gerealiseerd. Er is dus geen apart nationaal implementatietraject. Aangezien REFIT dus een continue proces behelst, zullen er steeds nieuwe acties worden ontwikkeld en kan er geen einddatum aan het programma worden gekoppeld. Aan de lopende en aangekondigde acties, zoals genoemd in de laatste REFIT-mededeling, wil Nederland echter wel een tijdpad voor implementatie verbinden. Vandaar dat in de conceptconclusies voor de komende Raad voor Concurrentievermogen de Commissie wordt gevraagd een 5-jarige *roadmap* voor de implementatie van het REFIT-programma te ontwikkelen, dat jaarlijks wordt geactualiseerd met het oog op vereenvoudiging en vermindering van de algemene regeldruk. Dit voorstel heeft brede steun onder de lidstaten. De verwachting is dat de Commissie hier uitvoering aan zal geven.

Nederland hecht aan een snelle uitvoering van alle voorstellen die in REFIT zijn gedaan. Het voorgestelde scoreboard en de 5-jarige *roadmap* zullen helpen om toe te zien op een voortvarende implementatie.

De leden van de D66-fractie vragen zich af hoe de minister tegenover het idee van een resultaatverplichting voor regeldrukvermindering staat en of hij deze inbreng mee zal willen nemen naar de Concurrentieraad.

Nederland vindt dat lidstaten, Commissie en Europees Parlement verplicht zijn om het Europees regeldrukbeleid succesvol te laten zijn en concrete resultaten te leveren. De REFIT-voorstellen van de Commissie en de wijze waarop ze door de lidstaten zijn ontvangen, stralen de ambitie uit om substantiële resultaten te bereiken.

Afgesproken is dat er een scorebord komt waarop de resultaten en de voortgang kunnen worden gemeten. Ook komt er een *roadmap* voor de komende 5 jaar, zodat we goed zicht kunnen houden op wanneer welke actie dient te worden ondernomen. De resultaatverplichting zal echter geen vooraf gestelde kwantitatieve doelen bevatten, aangezien daarvoor onvoldoende steun bestaat van de Commissie en binnen de Raad.

Tijdens de laatste Europese Raad, tot slot, is afgesproken dat de Commissie voor de Europese Raad van juni 2014 met een voortgangsverslag zal komen.

ICT – innovatie in de publieke sector

De leden van de D66-fractie constateren dat de insteek van het beleidsdebat over innovatie in de publieke sector nog niet bekend is en vinden dat zorgelijk. Deze leden vragen de minister aan te geven met welke insteek hij het debat in zal gaan. Daarnaast vragen deze leden in hoeverre de minister het Nederlandse innovatiebeleid als voorbeeld voor andere lidstaten ziet.

Het voorzitterschap heeft inmiddels meer informatie over het beleidsdebat gegeven, waarbij wordt ingegaan op de rol die innovatie kan spelen bij vernieuwing van de publieke sector en welke rol de publieke sector kan spelen bij het aanjagen van innovatie.

De Nederlandse insteek voor dit debat is dat innovatie in de publieke sector meer is dan vernieuwing van de eigen bedrijfsvoering, maar dat het ook gaat om vernieuwing van de publieke dienstverlening in reactie op maatschappelijke ontwikkelingen; denk bijvoorbeeld aan vernieuwing om goede en betaalbare zorg te kunnen blijven aanbieden. Sociale innovatie kan hierin een belangrijke rol spelen. Door middel van innovatiegericht inkopen (zoals het Nederlandse programma Inkoop Innovatie Urgent) kan de publieke sector de markt voor innovatie stimuleren.

Leren van het innovatiebeleid van andere landen gebeurt binnen zowel binnen de EU als de OESO. Er vinden regelmatig activiteiten plaats waarin uitwisseling van ervaringen centraal staat. Daarbij bestaat momenteel veel belangstelling voor het Nederlandse innovatiebeleid, dat door veel landen als een vernieuwende aanpak wordt gezien. Hierbij gaat het met name om de combinatie van generiek beleid, voornamelijk via fiscale instrumenten, met specifiek beleid gericht op de samenwerking tussen kennisinstellingen, bedrijven en overheid om sectoren met een sterke concurrentiepositie te versterken. In veel andere landen ziet men momenteel ook een trend naar meer fiscaal innovatiebeleid.

EU innovatie-indicator

De leden van de D66-fractie hebben enkele vragen over de Nederlandse positie tegenover de EU innovatie-indicator. De minister geeft aan dat 'verdere discussie en analyse noodzakelijk is'. Deze leden vragen zich af of dit niet een gevolg is van het feit dat Nederland op deze nieuwe innovatie-indicator slechter scoort. Daarnaast vragen deze leden welke conclusies de minister trekt uit de uitkomsten van de innovatie-indicator en wat de mening is van andere lidstaten over de nieuwe innovatie-indicator. Verder vragen de leden van de D66-fractie hoe groot de minister de kans schat dat de door hem gewenste aanpassingen doorgevoerd zullen worden.

Nederland is niet het enige land dat in de Raad heeft aangegeven twijfels te hebben bij de nieuwe indicator. Dat blijkt uit de brief van het voorzitterschap aan de Europese Raad naar aanleiding van de bespreking van het Commissievoorstel

in de Raad voor Concurrentievermogen van 27 september 2013. Verdere discussie en analyse zijn noodzakelijk opdat aan de belangrijkste bezwaren die de indicator nu met zich meebrengt kan worden tegemoetgekomen. Deze worden nader toegelicht in het BNC-fiche (TK 22 112, nr. 1721). De conclusie ten aanzien van de innovatie-indicator zoals die nu is samengesteld, luidt dat deze te weinig zegt over de innovatie-output van de individuele EU-lidstaten om daaraan een oordeel over innovativiteit in een land te koppelen. De kans dat de Commissie de indicator aanpast, hangt af van de mate waarin zij denkt dat de indicator draagvlak nodig heeft bij de lidstaten die hebben aangegeven bedenkingen te hebben.

Allocatie CO2-rechten

De leden van de D66-fractie constateren dat het besluit betreffende de allocatie van CO2-rechten 2013-2020 definitief is genomen. Wel willen de leden opmerken dat het principe 'de vervuiler betaalt' met het uitdelen van gratis rechten nog ver te zoeken is. Deze leden vragen de minister aan te geven of het nog steeds de inzet is van Nederland om zo snel mogelijk alle CO2-rechten te veilen en welke ruimte de minister daar de komende jaren voor ziet. De leden vragen de minister aan te geven hoe andere lidstaten hier tegenover staan. De leden van de D66-fractie constateren ook, dat dit kabinet vanaf 2014 een compensatie voor indirecte CO2 kosten wil verstrekken. De leden van de deze fractie vragen de minister een overzicht verstrekken van welke andere lidstaten hiertoe zijn overgegaan, en daarbij aan te geven of deze dezelfde opzet hanteren voor wat betreft de in aanmerking komende sectoren en de hoogte van de CO2 prijs / compensatie.

Tot 2020 ligt de allocatiemethodiek vast en worden kosteloze rechten verstrekt. Dit gebeurt op basis van *benchmarks* van de best presterende bedrijven. Bedrijven die niet voldoen aan de benchmark krijgen minder rechten, zodat relatief vervuilende bedrijven meer betalen.

De inzet van Nederland ten aanzien van het ETS na 2020 is vastgelegd in het Energieakkoord. Daar is afgesproken dat de concurrentiepositie van internationaal opererende bedrijven in *carbon leakage*- sectoren geborgd moet worden door allocatie van gratis rechten op basis van reële *benchmarks*. Tevens is afgesproken dat de inzet van Nederland zal zijn om indirecte compensatie op Europees niveau te regelen op basis van best performance. De discussie over het gratis toewijzen van rechten aan de industrie na 2020 is in Europa nog niet aan de orde geweest.

Indirecte kostencompensatie vindt op dit moment ook plaats in Duitsland, Verenigd Koninkrijk en Noorwegen. De compensatie is ingericht conform de richtsnoeren van de Commissie, waarin de sectoren en de hoogte van de CO2-prijs en de compensatie is vastgelegd. De afzonderlijke regelingen verschillen wel op details. Nederland heeft bijvoorbeeld opgenomen dat bedrijven deel moeten nemen aan energiebesparingsconvenanten. Dergelijke eisen kennen de andere regelingen niet.